

Dàn ý phân tích bài thơ Cảnh ngày hè của Nguyễn Trãi

Hướng dẫn lập dàn ý đề văn phân tích bài thơ Cảnh ngày hè của Nguyễn Trãi - Bài văn mẫu phân tích Cảnh ngày hè tham khảo

Dàn ý phân tích Cảnh ngày hè của Nguyễn Trãi

I. Mở bài: Giới thiệu tác giả, tác phẩm

+ Tác giả Nguyễn Trãi là một nhà thơ, nhà văn tài năng kiệt xuất của dân tộc, ông đã có nhiều đóng góp lớn cho nền văn học nước nhà.

+ Bài thơ **Cảnh ngày hè** của Nguyễn Trãi là bài số 43 trong chùm thơ *Bảo kính cảnh giới* của *Quốc âm thi tập*, là một bức tranh thiên nhiên tuyệt đẹp và tấm lòng yêu nước thương dân của tác giả.

II. Thân bài

– *Hoàn cảnh sống của Nguyễn Trãi trong những ngày về ở ẩn:*

+ “Rỗi”: Là một từ cổ có nghĩa là rảnh rỗi, nhàn hạ

+ “Ngày trường”: Ngày dài, chỉ khoảng thời gian rảnh rỗi.

+ Hóng mát: Hoạt động an nhàn, tĩnh tại, thư thái

-> Tâm thế an nhàn, thanh thoi của tác giả. Nguyễn Trãi một đời bận rộn, tận tâm vì đất nước, đây là những giây phút hiếm hoi của cuộc đời.

– *Bức tranh cảnh ngày hè nổi lên với bức tranh thiên nhiên ngày hè rực rỡ:*

+ Cây hòe có sức sống mãnh liệt giờ tán lá xanh che phủ cả khoảng không gian

+ Sắc đỏ của cây thạch lựu tô đậm thêm cho khung cảnh ngày hè

+ Hương hoa sen tỏa ngát bay theo làn gió

-> Cảnh vật ngày hè tươi tắn, tràn đầy sức sống, tâm hồn tinh tế, nhạy cảm, yêu thiên nhiên của Nguyễn Trãi

– *Vẻ đẹp bức tranh cuộc sống con người:*

+ Nguyễn Trãi dùng nhiều từ Hán Việt như ngư phủ, cầm ve, tịch dương kết hợp nhuần nhuyễn với những từ thuần Việt tạo nên vẻ đẹp vừa mộc mạc, bình dị, vừa trang trọng tao nhã.

Dàn ý phân tích bài thơ Cảnh ngày hè của Nguyễn Trãi

+ Cuộc sống được cảm nhận bằng âm thanh: Âm thanh từ làng chợ cá, của tiếng ve râm ran mỗi độ hè về

+ Từ láy: *đùn đùn, lao xao, dăng dỏi...* -> Cảnh ngày hè xôn xao, náo nức, không khí rất nhộn nhịp

+ Động từ: *roperties, đùn, tiễn đưa* khiến cho người đọc thấy được cảm giác sức sống trỗi dậy của cảnh vật mùa hè

+ Nhà thơ sử dụng hai từ láy tượng thanh “lao xao” – âm thanh của những phiên chợ cá, “dăng dỏi” – diễn tả âm thanh của tiếng ve, kết hợp với nghệ thuật đảo cấu trúc câu nhằm nhấn mạnh những âm thanh bao trùm làng quê.

→ Cuộc sống sôi động, ồn ào, tràn đầy sức sống và âm thanh.

⇒ Cả thiên nhiên và con người đều hiện lên tràn đầy sức sống, tâm hồn lạc quan, yêu đời, tinh tế, nhạy cảm, yêu thiên nhiên, tha thiết với cuộc sống quê nhà của nhà thơ Nguyễn Trãi.

– Nhà thơ đã cảm nhận cái tinh tế, thú vị của ngày hè qua thị giác và thính giác:

+ Nhà thơ nhìn những tán lá xanh cây hòe, màu đỏ rực của thạch lựu, tiếng ve kêu ran cả khoảng không gian và hình ảnh người dân làng chài mỗi sớm thức dậy và bóng người kéo lưới buổi chiều tà.

+ Ngày hè cảm nhận qua thính giác khi nhà thơ thấy được hương sen thoảng theo gió

-> Tâm hồn nhà thơ Nguyễn Trãi được hòa vào thiên nhiên, nói lên được tác giả là người rất yêu đời, yêu cuộc sống.

– Tình yêu nước thương dân của Nguyễn Trãi:

+ “Dẽ” là từ cổ nghĩa là lẽ, lẽ ra

+ “Ngu cầm” là cây đàn của vua Nghiêu vua Thuấn. Đây là điển cố quen thuộc của Trung Hoa kể về thời đại Nghiêu Thuấn – những ông vua nhân từ đem lại cuộc sống ấm no, hạnh phúc cho nhân dân. Hằng ngày vua Nghiêu Thuấn thường đem đàn ra gảy khúc nam phong ngợi ca cảnh thái bình trên xứ sở này

-> Thể hiện ước muốn có được cây đàn để ca ngợi khung cảnh thiên nhiên tươi đẹp và cuộc sống vui tươi trên quê hương ông, niềm vui sướng, hạnh phúc của tác giả khi được sống hòa hợp cùng thôn quê.

Dàn ý phân tích bài thơ Cảnh ngày hè của Nguyễn Trãi

+ Câu thơ cuối cùng thể hiện rõ ràng, cụ thể ước mơ được thấy cảnh thanh bình, ấm no trên đất nước.

=> Nguyễn Trãi dù sống trong cảnh thanh nhàn nhưng vẫn nặng lòng với dân với nước. Ông ước mơ về cuộc sống no đủ, ấm áp sung túc không chỉ trên quê hương ông mà còn trải khắp đất nước.

– Nghệ thuật:

+ Giọng điệu trữ tình, sâu lắng, bút pháp tả sinh động

+ Thể thơ sáng tạo thất ngôn xen lục ngôn

+ Ngôn ngữ thơ phong phú, đa dạng vừa có lớp từ Hán Việt vừa có lớp từ thuần Việt tạo nên vẻ đẹp vừa trang trọng vừa bình dị

+ Sử dụng các điển tích, điển cố

III. Kết bài

- Nhấn mạnh lại tình yêu thiên nhiên của tác giả đồng ca ngợi đức tính tốt đẹp của bậc thi nhân dù xin cáo quan về ở ẩn nhưng vẫn một lòng lo cho sự nghiệp chung đất nước.

» Tham khảo thêm: [Những bài văn hay phân tích Cảnh ngày hè \(Nguyễn Trãi\)](#)

Bài văn tham khảo phân tích bài thơ Cảnh ngày hè hay và đầy đủ ý

Đặt cho bài *Bảo kính cảnh giới số 43*, trong ***Quốc âm thi tập*** của Nguyễn Trãi, cái tựa *Cảnh ngày hè* kể cũng phải. Phần lớn thơ thuộc chùm *Bảo kính cảnh giới* vẫn nghiêng về những gương báu tự răn mình, đúng như chủ đề chung của cả chùm. Trong khi đó, bài 43 này, dù không phải không có cái ý răn mình, nhưng lại nghiêng nhiều về tức cảnh. Toàn thi phẩm là tâm tình nồng hậu của Úc Trai trước cảnh tượng hưng thịnh của ngày hè. Dù được viết cách nay đã hơn sáu thế kỉ, nhiều ngôn từ đã trở nên xưa xa đối với người hiện đại, thậm chí kèm theo luôn phải có cả một bản chú thích lê thê đến gần 20 mục, nhưng *Cảnh ngày hè* vẫn dư sức vượt qua khoảng cách thời gian dằng dặc, vượt qua rào cản ngôn ngữ rậm rịt để đến được với người đọc bây giờ. Điều gì đã khiến cho bài thơ có được sức sống này? Sự tài hoa của ngòi bút chăng? Vẻ tinh tế của tâm hồn chăng? Tầm vóc lớn lao của một tâm lòng chàng? Có lẽ không riêng một yếu tố nào, mà là sự kết tinh của tất cả thành một chỉnh thể thi ca sống động, một kiến trúc ngôn từ cô đúc dư vang.

Cảnh ngày hè trước hết là một cảnh tượng rực rỡ và rộn rã. Nếu tuân theo nguyên lí “thi trung hữu họa”, người đọc hoàn toàn có thể cảm thụ thi phẩm như một bức tranh.

Dàn ý phân tích bài thơ Cảnh ngày hè của Nguyễn Trãi

Một bức tranh được vẽ bằng ngôn từ. Một bức tranh nghiêng về gam màu nóng, theo lối phân loại của hội họa. Thật là gam màu đặc trưng của ngày hè.

Hai câu đề, với những nét bút đầu tiên, đã đưa ngay cái không khí hè đến với người đọc:

“Rồi hóng mát thuở ngày trường

Hòe lục đùn đùn tán rợp giương”

Ngày hè hiện ra với một tâm thế, một thời gian, một không gian khá ăn nhập với nhau. Ba chữ *"Rồi hóng mát"* đã gợi ra hình ảnh một Úc Trai trong dịp nhàn rồi hiếm hoi nào đó đang hóng mát ngày hè. Nhưng ba chữ *thuở ngày trường* mới giàu sức gợi hơn. Ngày mà dài thì đúng là đã tóm được cái chênh lệch đêm ngắn, ngày dài khá đặc trưng của mùa hè. Nhưng có phải chỉ là chuyện thời lượng đơn thuần không? Hình như còn là chuyện tâm lý nữa. Khoảng thời gian nào mà lại có thể khiến một con người vốn ham gánh vác việc xã tắc giang sơn này cảm nhận là *"thuở ngày trường"*? Thời ông đang làm ruộng cật bần bịu với chính sự giữa cung đình của một vị quan đầu triều ư? Không thể. Khi ấy, người say sưa hành sự khó mà cảm nhận về *"ngày trường"*. Vì thế, chữ *"ngày trường"* gợi ra những ngày nhàn cư mà chẳng thật thanh nhàn bên ngoài chính cuộc của Úc Trai chăng? Mà đâu chỉ hiện trong nghĩa của chữ, tâm thế ấy như còn ẩn trong âm vang của lời. Chẳng phải thế sao? Câu khai mở đã gây một cảm giác lạ đối với người quen đọc thơ thất ngôn bát cú. Có một cái gì đó như là giao thoa của những cảm giác trái chiều: ngắn mà lại dài, mau mà lại khoan. Sao thế nhỉ? Có phải vì đó là một câu phá cách: lời chỉ có sáu tiếng (lục ngôn), tiết tấu chỉ có hai (3/3). Cả chuỗi lời thì ngắn, mỗi tiết tấu lại dài. Số nhịp thì dồn lại, mỗi nhịp lại trải ra. Sự co giãn này có hiệu quả gì đây? Hãy lắng nghe âm vang của nó:

“Rồi hóng mát/ thuở ngày trường”

Chẳng phải nó tạo ra một ngữ điệu khá khác biệt, chứa đựng những tình điệu dường như cũng trái chiều: vừa hồi thúc lại vừa thông dong? Thông dong mà hồi thúc, nhàn cư mà bận tâm, chẳng phải là cái tâm thế thường trực ở Úc Trai hay sao? Có lẽ sẽ không ngoa khi nói rằng chính tâm thế này đã ngầm tìm kiếm cho nó kiểu câu trúc ngôn từ như thế trong câu khai mở! Người nghiên cứu hiện đại có thể gọi đó là sự tham gia sáng tạo của vô thức chăng?

Kết hợp câu đề thứ hai với câu thực ta sẽ thấy một thiên nhiên dồi dào sức sống được hiện lên qua sắc độ rực rỡ của thảo mộc hoa lá:

“Hòe lục đùn đùn tán rợp giương

Thạch lựu hiên còn phun thức đỏ

Dàn ý phân tích bài thơ Cảnh ngày hè của Nguyễn Trãi

Hồng liên trì đã tiễn mùi hương

Trật tự không gian trải từ cao xuống thấp, điểm nhìn của thi sĩ cũng di chuyển từ tầng không qua hiên nhà rồi xuống ao sen. Ở tầng nào của thiên nhiên, sức sống bên trong cũng như đang trào ra. Các tạo vật thiên nhiên không chịu tĩnh. Chúng động. Màu xanh lục lá hòe thì “đùn đùn” như cuộn lên từng khối biếc, tán hòe thì “rợp giương” như cử lọng giương ô. Màu đỏ hoa lựu không lặng lẽ tô son điểm sắc, cũng không lập lòe dậy lên vài đốm lửa, mà nhất loạt phun trào thức đỏ, tựa pháo hoa hùng sáng cả hiên nhà. Từ dưới ao, hoa sen cũng hưởng ứng bằng sắc hồng chín ứng cùng mùi hương dậy lên bay tỏa không gian. Mật độ dậy của các động thái “đùn đùn”, “rợp giương”, “phun”, “tiễn”... đã tạo nên một sự sôi động đằng sau mỗi loài thảo mộc tưởng chừng tĩnh lại. Như thế, động thái mạnh lại được cộng hưởng bởi độ gắt của gam màu, tất cả làm dậy lên sức sống của thiên nhiên đang kì toàn thịnh.

Chưa hết. Chúng ta còn thấy Nguyễn Trãi tinh tế hơn nhiều. Thi sĩ đã bắt được một nhịp vận hành vô hình hồi thúc, xô đẩy tạo vật nữa. Chỉ cần chú ý một chút thôi sẽ thấy điều này: thảo mộc thì tiếp nối liên tục từ cao xuống thấp, động thái thì liên tiếp từ trong ra ngoài, lá - hoa - hương thì tiếp ứng nhau, nhất là cái nhịp độ khẩn trương:

Thạch lựu hiên còn phun thức đỏ

Hồng liên trì đã tiễn mùi hương.

Loài này đang thì loài kia đã, hô ứng nhau, chen bước nhau gọi ra được không khí các tạo vật đang đua tranh phô sắc, khoe hương.

Có lẽ cần dừng đôi chút về câu chữ ở đây. Trước hết, là chữ. Hiện có hai bản ghi khác nhau về câu thơ *Hồng liên trì đã ... mùi hương* và do đó có hai cách hiểu khác. Một bản ghép là “tin”, nghĩa là hết mùi hương, diễn tả vẻ suy. Một bản chép là “tiễn”, nghĩa là đưa tỏa mùi hương, diễn tả vẻ thịnh. Đi liền với chữ, là cú pháp. Cặp quan hệ từ “còn”... “đã” trong cặp câu thực biểu hiện quan hệ cú pháp nào? Không ít người chỉ thấy chúng biểu đạt quan hệ suy giảm: “đang còn”... “đã hết”. Từ đó đã dẫn tới việc hiểu nghĩa của chúng là *Thạch lựu hiên còn phun thức đỏ/ Hồng liên trì đã tin (hết) mùi hương*. Hiểu thế có phù hợp không?. Để làm sáng tỏ, ngoài những căn cứ về văn tự Nôm, có lẽ cần phải có thêm căn cứ về văn bản thơ và các quy luật nghệ thuật nữa. Trong nghệ thuật, có quy luật: tiểu tiết phục tùng tổng thể chi phối tiểu tiết. Cảm hứng chung của thi phẩm là về sự sung mãn toàn thịnh của ngày hè. Cho nên các hình ảnh (cả thiên nhiên lẫn đời sông) tạo nên tổng thể ở đây cũng phải nhất quán, mỗi chi tiết đều phải góp mình làm nổi bật cái thịnh. Xem thế, chữ “tin” ít có lí. Nó nói cái suy. Tổng thể nói thịnh, tiểu tiết sao lại nói suy? Rõ ràng, “tin” sẽ lạc điệu, phá vỡ hệ thống. Trái lại, chữ “tiễn” nói cái thịnh, mới cộng hưởng được với vẻ toàn thịnh ấy. về quan hệ cú pháp cũng thế. Cặp phó từ “còn”... “đã”... đâu chỉ nói về loại quan hệ suy giảm: “đang còn”... “đã hết”, mà nó còn dùng để chỉ loại quan hệ tăng tiến: “đang còn”... “đã thêm”. Trong tổng thể này, quan hệ phải là

Dàn ý phân tích bài thơ Cảnh ngày hè của Nguyễn Trãi

tăng tiến thì mới ăn nhập. Bởi vậy, nghĩa của hai câu thơ chỉ có thể là: *Thạch lựu hiên còn phun thức đỏ/Hồng liên trì đã tiễn (đưa/tỏa) mùi hương*. Hương sen, sắc lựu tiếp ứng nhau, chen đua nhau cùng hợp nên vẻ toàn thịnh của ngày hè.

Ăn nhập với thiên nhiên rực rỡ là một đời sông rộn rã. Theo đó, bức tranh ngày hè toàn thịnh vốn đã đầy màu sắc giờ lại tràn ngập cả âm thanh:

“Lao xao chợ cá làng ngư phủ

Dắng dỏi cầm ve lầu tịch dương”

Nghĩ cũng thú vị, chợ là một hình ảnh vô cùng điển hình của cuộc sống này. Lúc đương đông buổi chợ là hình ảnh vui của một cuộc sống sầm uất đi lên. Còn khi chợ tan là hình ảnh rã đám của một cuộc sống đương đi xuống. Chỉ cần nhìn vào diện mạo chợ, cũng có thể thấy được âm vang của đời sống. Âm thanh “lao xao” từ chợ cá làng ngư phủ đã nói lên về sầm uất của cuộc đời xung quanh. Cả hình ảnh bóng tịch dương nữa. Nắng tắt, bóng tối dâng lên vây phủ bốn bề, âm thanh sinh hoạt cũng dần dần thưa thớt. Lúc tịch dương thì dù đó là miền sơn cước hay chốn chương đài, cũng đều khó tránh khỏi không khí quạnh hiu cô tịch.

Nhưng không khí ấy ở đây đã bị xua tan bởi nhạc ve. Tiếng ve giống giả inh ỏi như một bản đàn làm cho hoàng hôn cũng trở nên náo nhiệt. Phải là một tâm hồn mở, một điệu hồn náo nức thì mới có thể nghe tiếng ve inh ỏi thành tiếng đàn cầm ve như thế. Từ làng ngư phủ xa xa của dân nghèo lớp dưới, đến lầu son gác tía của người lớp trên, chỗ nào cũng rộn rã vui tươi. Cái nhìn khái quát đã thấu tóm được toàn, cảnh cuộc sống trong đôi nét bút tài hoa. Trước, vẽ thiên nhiên thì từ cao xuống thấp, giờ, vẽ đời sống lại trái từ thấp đến cao, từ xa lại gần. Lối viết đảo ngược cú pháp, đặt những âm thanh lao xao và dắng dỏi lên đầu mỗi câu khác nào như tạo nên những điểm nhấn. Ta ngỡ như người viết đang muốn phả vào không gian cả một dàn âm thanh rộn rã. Cảnh hưng thịnh của ngày hè, nhờ thế, mà càng trở nên phồn thịnh hơn.

Nếu chỉ dừng lại ở cảnh không thôi, cũng đã phần nào thấy được lòng người vẽ cảnh. Phải, cảnh tượng ấy đâu chỉ nói với ta về sự tinh tế của một tâm hồn, đó còn là sự phấn chấn của một tấm lòng thiết tha với đời sống. Nhưng ta có hồn, đó còn là sự phấn chấn của một tấm lòng thiết tha với đời sống. Nhưng ta có dịp được hiểu về tấm lòng ấy trực tiếp hơn qua chính lời ước ao bộc trực của thi sĩ:

“Dễ có Ngu cầm đàn một tiếng

Dân giàu đủ khắp đòi phương”

Giá chỉ có cây đàn của vua Thuần, ta sẽ gảy khúc Nam Phong cầu cho dân giàu đủ khắp muôn phương. Cặp câu kết này hé mở cho chúng ta về chí của Ước Trai. Người dám

Dàn ý phân tích bài thơ Cảnh ngày hè của Nguyễn Trãi

mang trong mình ước nguyện kia phải là ai vậy? Một thi sĩ đơn thuần thôi sao? Một công thần khanh tướng thôi sao? Những kẻ ấy dám mơ đến việc cầm trong tay cây đàn của một quân vương sao? Không. Trong đời, về phận vị, Nguyễn Trãi là một công hầu. Nhưng trong thơ, trong cái thế giới của những khát vọng riêng tư nhất, ông đã bộc lộ khát khao lớn ngang tầm với những bậc quân vương vốn là thần tượng của lịch sử. Điều này có gì là không chính đáng đâu. Và, đó là khát khao tầm cỡ Nghiêu Thuấn.

Thêm nữa, Nguyễn Trãi muôn gảy đàn chỉ để ca ngợi cuộc sống phong túc hiện thời thôi sao? Không. Dù cảnh tượng bày ra nhõn tiền kia quả là hưng thịnh. Nhưng nó vẫn chưa khiến ông thỏa nguyện. Ông muốn cầm cây đàn vua Thuấn gảy khúc Nam phong để cầu mong cho dân tình phong túc hơn nữa. Ông mong muốn có một cuộc sống thực sự thái bình. Đó là khát khao sâu kín và cháy bỏng suốt một đời Nguyễn Trãi. Vì nó ông đã phải trả giá bằng cả sinh mạng và tôn tộc của mình. Chẳng thế mà ông cần phải đúc nó vào trong một câu lục ngôn, một câu đột nhiên ngắn lại, như để ghim sâu điều đau đáu của cõi lòng. Thì đó là khát khao Nghiêu Thuấn của một con người suốt đời “âu việc nước” chứ sao!

Và, *Cảnh ngày hè* như thế, chẳng phải là sự hòa điệu tuyệt vời giữa tâm hồn và nét bút của một đấng tài hoa với tấm lòng của một bậc minh vương lương tướng ư?

» Xem thêm:

- Tuyển tập những bài [Văn mẫu lớp 10](#) hay và chọn lọc